

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu arvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

-

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

-

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

-

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertoimien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eräitä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi

tarvetekijöitä tai tietopoimintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnoositietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

-

5. Palvelutarvekertoimien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

-

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että saaristoisuus otetaan huomioon saaristoisuuskertoimen avulla hyvinvointialueen rahoituksen määräytymistekijänä. Saaristoisuus aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden järjestämiseen hyvinvointialueille lisäkustannuksia. Rahoituksen määräytymisessä tulee huomioida saaristoisuuskertoimen lisäksi saaristoasukkaiden osuus koko hyvinvointialueen asukasmäärästä. Hallituksen esityksessä eduskunnalle rahoitus kohdennettaisiin ainoastaan yli 70 pisteen pisterajan ylittävälle hyvinvointialueille. Pisterajan nouseminen 70:een voi tarkoittaa, ettei Järvi-Suomessa ole yhtään saaristoista hyvinvointialuetta.

Etelä-Savossa saaristoasukkaiden osuus on kaikkein suurin hyvinvointialueen asukkaista 8,3%, toiseksi korkein on Varsinais-Suomessa 6,5%, kolmanneksi korkein Pohjanmaa 6,4%, Itä-Uusimaalla osuus on 3,2% ja Länsi-Uudellamaalla vain 0,3% hyvinvointialueen asukkaista on saaristoasukkaita. Etelä-Karjalassa saaristoasukkaiden osuus 5,7% hyvinvointialueen asukkaista, Etelä-Karjalassa saaristolaisuuskerroin on kuudenneksi korkein Suomen hyvinvointialueista. Etelä-Savon hyvinvointialueelle saaristoisuudesta aiheutuva lisäkustannus on 30 €/HVA:en asukas, kun Pohjanmaalla 30 €/as, Itä-Uusimaa 18 €/as, Länsi-Uusimaa 1 €/asukas. Etelä-Karjalalla samalla periaatteella laskettuna lisäkustannus on 19 €/asukas.

Saaristoisuuskerroin tulee ottaa huomioon hyvinvointialueen rahoitusta määrittävänä tekijänä, mutta ei yksin määräävänä tekijänä. Asetettu 70 pisteen raja on liian korkea, sillä jo nyt hallituksen esityksen "yli 70 pisteen pisterajan ylittävien hyvinvointialueiden" mukaan esimerkiksi Etelä-Savon hyvinvointialue putoaisi rahoituksen ulkopuolelle, vaikka sen saaristoasukkaiden osuus on valtakunnan korkein hyvinvointialueista.

Tämä osoittaa, saaristolaisuuskerroin 70 pisterajalla on liian korkea, eikä oikeudenmukaisesti kohtelee saaristoisia hyvinvointialueita.

Järvi-Suomen saaristoiset alueet menettävät väestöä, kun nuoret muuttavat koulutuksen ja työpaikkojen myötä kaupunkien kasvukeskuksiin, tästä syystä Järvi-Suomen alueet tulevat heikentymään saaristoisuuskertoimessa, ja Järvi-Suomi uhkaa jäädä kokonaisuudessaan rahoituksen ulkopuolelle viimeistään seuraavassa tarkastelussa.

Rahoituksen määräytymisessä tulee huomioida sekä saaristoisuus että saaristoasutuksen osuus HVA:en koko asukasmäärästä. Rahoituksen määräytymisperusteena tulisi olla 50 pisteraja ja saaristoasukkaiden 1% vähimmäisprosenttiosuus hyvinvointialueen asukasmäärästä.

Hyvinvointialueiden saaristoisuuden perusteella saama rahoitus perustuu vain saariston vakituisiin asukkaisiin hyvinvointialueilla. Kausiasukkaiden aiheuttamat kustannusvaikutukset hyvinvointialueille tulisi huomioida rahoituksen määräytymistekijänä.

Kausiasukkaiden määrä lisää erityisesti Järvi-Suomessa saaristoasukkaiden määrää. Tulevien ja lähtevien kausiasukkaiden määrät saaristoilla hyvinvointialueilla (kertoimena) ovat seuraavat: Etelä-Savo 12,6, Etelä-Karjala 2,4, Varsinais-Suomi 1,9, Itä-Uusimaa 1,4, Pohjanmaa 1,4 ja Länsi-Uusimaa 0,4. Esimerkiksi Etelä-Savossa kausiasukkaat lisääntyvät yli 40 000 henkilöllä, kun Länsi-Uudenmaalla kausiasukkaat vähenevät yli 25 000 henkilöllä.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasausten porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasausten määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

-

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

-

9. Kommenttinne koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Etelä-Karjalan liitto pitää tärkeänä, että saariston käsitteelle määritellään selkeät perusteet. Saaristoluokittelun ajantasaistaminen Suomen ympäristökeskuksen toimesta on tarpeellista.

Meri- ja järviolueiden saaristoissa eroavaisuutena ja eriarvoisena on yhteysliikenne, yksityistielosseista noin 2/3 sijaitsee Järvi-Suomessa, joka aiheuttaa niiden käyttäjille ja kunnille merkittäviä kustannuksia. Valtion ylläpitämät lossit ja yhteyslautat ovat käyttäjilleen maksuttomia.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Etelä-Karjalan liitto pitää tarpeellisenä hyvinvointialueiden saaristoisuuden huomioimista hyvinvointialueiden rahoituslaissa, kuten se huomioidaan saaristokuntia koskevan sääntelyn kohdalla. Lakiin lisättävä uusi 9 a § sekä siihen liittyvä valtioneuvoston asetus on perusteltu.

Hyvinvointialueiden luokittelussa tulee hyödyntää saaristoisuuspisteytystä, joka on mitattava tapa määritellä saaristoinen hyvinvointialue, täydennettynä ja huomioituna saaristoasukkaiden osuudella hyvinvointialueen koko asukasmäärästä.

On tarpeellista huomioida pisteytyksessä sekä saariston vakituiset asukkaat että myös kausiasukkaat, heidän osuutensa koko hyvinvointialueen väestöstä sekä hyvinvointialueen saaristoisuuden vaikutus hyvinvointialueen kustannuksiin.

Etelä-Karjalan liitto näkee kausiasukkaiden huomioimisen välttämättömänä, sillä erityisesti Järvi-Suomen alueella kausiasukkaat kasvattava asukasmäärää ja sen myötä hyvinvointialueiden kustannuksia. Kausiasukkaat käyttävät vapaa-ajan asunnolla oleskellessaan paikallisen hyvinvointialueen sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluja, joista syntyy merkittäviä kustannuksia hyvinvointialueille.

Saaristoisuuteen perustuvan rahoituksen pitää kohdentua niille alueille, joilla saariston vakituisten asukkaiden määrät tosiasiallisesti luovat haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiselle. Saaristoinen hyvinvointialueen vähintään 1000 vakituisten asukkaan raja on perusteltu. Tällä tavalla rajattuna saaristoiset hyvinvointialueet kattaisivat juuri ne alueet, joilla on merkittävä määrä vakituisia asukkaita saariston alueella. Rahoituksen määräytymisperusteena tulisi olla 50 pisteraja ja saaristoasukkaiden 1 % vähimmäisprosenttiosuus hyvinvointialueen asukasmäärästä ja vähintään 1 000 saaristoasukasta.

Etelä-Karjalan liitto toteaa, että saaristoisuuteen perustuvan rahoituksen tulee kohdentua niille alueille, joilla saariston vakituisten ja kausiasukkaiden määrät tosiasiallisesti tuovat haasteita ja kustannuksia sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden järjestämiselle.

Näemme että saaristoluokkien painotus saaristopisteiden laskennassa on perusteltua, mutta rahoituksen määrittämisessä tulee huomioida saaristoasukkaiden osuus hyvinvointialueen koko väestömäärästä. Ilman kiinteää tieyhteyttä olevan saaristolaisten osuus tulee huomioida pisteytyksessä, mutta ei moninkertaisesti. Esimerkiksi Hailuodon sillan vaikutus on käsittämättömän suuri, eikä sen vaikutusta pistelaskennan osatekijöihin ja sen kautta kokonaisuuteen ole tuotu esille.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Etelä-Karjalan liitto esittää hyvinvointialueiden rahoitusuudistuksesta seuraavat huomiot.

Hyvinvointialueiden rahoituksen uudistukselle on selvä tarve, mutta ehdotus ei korjaa perusongelmaa: rahoitus ei edelleenkään jakaudu alueille niiden todellisten palvelutarpeiden mukaisesti. Uudistus ei korjaa niitä virheellisyyksiä, jotka hyvinvointialueiden rahoituksessa on tunnistettu, ja jotka ovat johtaneet alueiden välisten erojen voimakkaaseen kasvuun. Esitetty uudistus ei pysäytä alueiden eriytymistä. Rahoituksen vakavien valuvikojen vuoksi alueet ovat hyvin eriarvoisessa asemassa rahoituksen riittävyyden osalta. Se vaikuttaa mahdollisuuksiin järjestää alueen palvelut todellisen palvelutarpeen mukaisesti.

Rahoituksen jakoperusteiden virheet, jotka liittyvät alueiden sairastavuustietojen toisistaan merkittävästi poikkeaviin kirjautumisiin, tulee korjata, eikä rahanjakoa nykytietojen perusteella tule

enää lainkaan jatkaa. Ennen kuin sairastavuus- eli diagnoositietojen vertailtavuus on valtakunnallisesti kunnossa, on siirryttävä talouspolitiikan arviointineuvoston 2.2.2026 julkaistussa raportissa esittämän suosituksen mukaiseen vakaaseen, alueellisia palvelutarpeita parhaiten vastaavaan ja ennakoitavaan rahoituksen jakoon.

Tutkimusten mukaan kansalaisten luottamus sote-järjestelmään on heikentynyt hyvinvointialueiden käynnistymisen jälkeen. Hyvinvointialueiden rahoituksen korjaaminen on kiireellistä jo yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden näkökulmasta. Tämä näkökulma korostuu vielä geopolitiittisesti strategisilla alueilla itäisessä Suomessa, kuten Etelä-Karjalassa. Vääristyneeseen dataan perustuva rahoitus on johtanut eri puolilla Suomea asuvien kansalaisten yhdenvertaisuutta vaarantavaan, ja alueiden eriytymistä perusteetta kiihdyttävään kehitykseen.

Eriytymiskehityksen pysäyttäminen on välttämätöntä koko Suomen edun näkökulmasta ja kansalaisten luottamuksen vahvistamiseksi. Tällä hetkellä rahoituslain muutos ei tarjoa merkittävää suunnanmuutosta, vaan kohdistuu lähinnä marginaalisiin yksityiskohtiin, eikä sen kokonaisuutta voida siksi pitää kannatettavana. Ehdotus sisältää myös joitakin oikean suuntaisia uudistuksia, kuten väestömäärän vaikutuksen lieventämisen rahoituspohjassa sekä yksityisten diagnoosikirjausten poistamisen alueiden sairastavuustiedoista. Merkittävä puute on, että näiden muutosten vaikutusta rahoitukseen vuosina 2023–2026 ei ole otettu lainkaan huomioon.

Sikanen Satu
Etelä-Karjalan liitto

Lantta Jari
Etelä-Karjalan liitto